

JAMES B. CROWLEY: *Japan's Quest for Autonomy. National Security and Foreign Policy, 1930-1938.* Princeton, Princeton University Press, 1966. xviii + 428 s. \$ 9.00.

BYRON K. MARSHALL: *Capitalism and Nationalism in Prewar Japan. The Ideology of the Business Elite, 1868-1941.* Stanford, Stanford University Press, 1967. viii + 163 s. \$ 5.75.

Crowley indleder sin studie over Japans udenrigspolitik i 1930'erne med at fremhæve, hvilke problemer han vil undersøge. For det første interesserer han sig for, hvorledes det nationale sikkerhedsproblem opfattes, og for det andet for de vilkår, hvorunder den japanske regering kan træffe beslutninger. Begge disse faktorer undergår væsentlige ændringer i løbet af 1930'erne, mener han. Han understreger, at han ikke vil skrive endnu en bog om »årsagerne« til Stillehavskrigen, idet han ikke finder, at historikere er forpligtet til at vurdere en given politik i lyset af de efterfølgende begivenheder (s. xv). På denne stilfærdige måde distancerer Crowley sig fra de tidligere undersøgelser af japansk udenrigspolitik i 30'erne.

Fremstillingen begynder med flådekonferencen i London 1930, og Crowley påpeger, hvorledes den japanske regering her kom i et alvorligt dilemma. Enten måtte den forlade konferencen eller også måtte den – ved at acceptere de amerikanske krav – ændre grundlæggende præmisser i sin flådepolitik (s. 54 ff.). Tilslutningen til London-traktaten var en langt større belastning for den japanske regering end USA dengang gjorde sig klart. Den medførte bl. a. en forøgelse af de militære myndigheders indflydelse på forsvarspolitikken (s. 79 f.).

Et andet af de resultater, Crowley når frem til, vedrører Kina-politikken i 1937-38. Han påviser her, at det var regeringen, der i januar 1938 ønskede en direkte nedkæmpelse af Chiang Kai-sheks styre, mens generalstaben udviste en langt mere moderat holdning og var parat til en forhandlingsløsning (s. 362 ff.). Her afdækkes på overbevisende måde det slør, som den daværende premierminister Konoe med stor dygtighed lagde over disse begivenheder under efterkrigstidens retsopgør.

Der kunne fremdrages andre resultater fra undersøgelsen, men sammenfattende kan man sige, at Crowley har gjort et omfattende og dygtigt revisionsarbejde. På afgørende punkter imødegår han den hidtidige opfattelse af Japans politik i 1930'erne.

Marshall søger i sin bog at belyse »the business ideology« i Japan forud for den anden verdenskrig. Herved forstår han de ideer og argumenter, som forretningsverdenen anvendte til retfærdiggørelse af den private ejendomsret og af »manager« klassens indflydelse. Forretningsmændene forkastede den vestlige doktrin om den økonomiske individualisme, og det påpeges, at heller ikke profitmotivet er fremtrædende. I stedet søgte forretningsmændene at tegne et billede af sig selv som tjenere for statens interesser, og de opfattede sig selv – eller ønskede at opfatte sig – som *samurai*'er bevæbnet med en abacus (s. 46 f. og 97). Denne argumentation kom ikke mindst tilpas over for de bestræbelser, der viste sig i 1880'erne og 1890'erne på at organisere arbejderne i industrien. Hensynet til staten krævede ofre ikke blot af virksomhedernes ejere og ledere, men også af arbejderne, hævdede forretningsmændene (s. 55 ff.).

Også i mellemkrigsårene finder Marshall udtryk for, at denne holdning i for-

retningsverdenen bibeholdes. Vurderingen af denne periode er dog mere skitse-mæssig og tager næppe tilstrækkelig hensyn til det forhold, at forretningsverdenen i det 19. årh. havde måttet argumentere ud fra, at industri og handel var nye erhverv, mens disse erhverv i mellemkrigstiden var blevet en del – endda en væsentlig del – af det etablerede samfund. I det hele må man nok sige, at Marshall's undersøgelse er mest værdifuld i sin redegørelse for forretningsverdenens holdning indtil begyndelsen af dette århundrede.

NIELS AMSTRUP

RICHARD N. KOTTMAN: *Reciprocity and the North Atlantic Triangle, 1932–1938*. Ithaca, New York, Cornell University Press, 1968. xiv + 294 s. \$ 7.50.

Bogen er en analytisk og kronologisk skildring af Englands og USA's bestræbelser på at nå frem til handelsmæssigt samarbejde i 1930'erne. Da England under indtryk af depressionen fik arrangeret imperiel toldpræference med Ottawakonferencen 1932 svarede USA under Franklin D. Roosevelt med endnu mere økonomisk nationalisme end under Hoover: USA gik bort fra guldet og »saboterede« den økonomiske verdenskonference i London 1933. Men efter at have sundet sig begyndte USA så gennem Hull som udenrigsminister at indlede toldforhandlinger med Canada. Dette var det egentlige svar på Ottawakonferencen. USA ville bryde Commonwealth-muren.

Efter de to første kapitler følger den egentlige bog om de udviklede forhandlinger indenfor den Nordatlantiske Trekant (Washington, Ottawa, London) som førte frem til dels en amerikansk-canadisk toldnedsættelse i 1935 og dels den amerikansk-engelske traktat 1938 (suppleret med en ny amerikansk-canadisk aftale). Skildringen af disse vanskelige forhandlingsforløb, med rivalisering mellem de forskellige udenrigs- og handelsministerier, med uenighed indenfor partierne (og mellem partierne), og med de øvrige udenrigspolitiske begivenheder spillende ind på forhandlingsforløbet er gjort med pædagogisk elegance. Forfatteren formår at holde stadig flere bolde i luften samtidig. Og som han udreder, hvorledes de forskellige erhvervsgrupper kæmper for deres formentlige ret i de tre lande, får han også tid til i korte vignetter at levendegøre statsmænd og forhandlingsledere, undertiden på en nærgående måde som i forbindelse med Canadas konservative premierminister Richard Bennett.

Mens Hull mente, at en liberaliseret verdenshandel ville være det rationelle svar på Hitler og Japan, var det englændernes tro og således Neville Chamberlains, at den udenrigspolitiske situation ikke kunne klares med handelspolitik. »Mestbegunstigelsesprincippet« ville englænderne i øvrigt ikke acceptere, de ville kun tale om bilaterale toldsænkninger, men mere fundamentalt grundede deres uenighed med USA sig i, at de mente, at Tyskland og Japan (og Italien) skulle mødes med henholdende »appeasement« og oprustning. Endnu efter at den engelsk-amerikanske toldtraktat var underskrevet i 1938 holdt Chamberlain fast ved denne indstilling. Chamberlain og hans rådgivere havde ikke tillid til USA p. g. a. dets stærke isolationistiske elementer. Og det var karakteristisk, at Chamberlain forholdt sig kølig over for Roosevelt's følere i 1937 og 1938 om en international fredskonference. Selve forløbet af toldforhandlingerne, viser Kott-